

Verjetno je najpomembnejši rezultat, ki je bil dosežen na simpoziju, prav soočenje stališč, mnenj in izkušenj med učitelji latinščine iz vzhodne in zahodne Evrope oziroma med učitelji v vzhodni Evropi, ki se, sicer v različnih situacijah, srečujejo s podobnimi problemi. Čeprav bi bilo vsako posploševanje odveč, bi lahko trdili, da je bila slika, ki je izšla iz pogovorov, razmeroma enovita. Na zahodu se je tradicija poučevanja latinščine razvijala in izpopolnjevala sicer neprekinjeno, upada pa zanimanje za antične jezike, ki jih učenci doživljajo kot mrtve in nepotrebne, zato jih je treba ponuditi v čim privlačnejši obliki. Na vzhodu, kjer je bila klasična tradicija utišana ali celo več desetletij prekinjena, je zanimanje za latinščino živo, najbolj pereči problemi pa so v glavnem finančna stiska in pomanjkanje primerno izobraženih kadrov, vendar bogata bera novih, večkrat ponatisnjenih in vedno znova razprodanih knjig kaže, da svežih energij ne manjka.

Za zaključek naj navedemo še pripombo, ki jo je iznesel prof. Vratović: glede na narodnost udeležencev bi simpoziju bolj ustrezal naslov »Poučevanje latinščine v srednji Evropi«. Večina sodelujočih je namreč soglašala, da je dolgotrajna delitev Evrope na vzhodni in zahodni blok danes dokončno presežena. Prav zavedanje pripadnosti kulturi humanističnih vrednot, ki so stoletja prevečala in oblikovala Evropo, spodbuja narode bivšega vzhodnega bloka, da se zopet približajo latinščini in antiki nasploh. Več držav, med temi tudi Slovenija, čaka na sprejem v Evropsko unijo, a jasno je, da združitev ne bo popolna in trdna, če bo temeljila samo na gospodarskih dogovorih, trgovskem sodelovanju in skupni valuti – potrebna je tudi

skupna idejna in kulturna baza, ena izmed njenih temeljnih komponent pa so skupne, iz antike izhajajoče humanistične vrednote.

Barbara Zlobec

WIESTHALERJEV LATINSKO-SLOVENSKI SLOVAR

Letos mineva 105 let, odkar se je prvič porodila ideja o nastanku velikega latinsko-slovenskega slovarja. Malo je knjig, ki bi bile tolikšnega pomena za znanost in kulturo, ki bi doživljale tako burne čase ter šele po dobrih sto letih ugledale luč sveta; zato je prav, da se nekoliko natančneje seznanimo z njegovim nastajanjem in trenutnim delom na tem projektu.

Kdo je bil mož, po katerem je slovar dobil ime?

Fran Wiesthaller se je rodil 23. novembra 1849 v Celju; prve tri razrede gimnazije je obiskoval v Ljubljani, ostalih pet v Mariboru (1863–1868), študiral pa je klasično in slovansko filologijo na Univerzi v Gradcu (1868–1872). Služboval je kot suplent v Mariboru (1874–1885), kot profesor v Ljubljani (1874–1885), kot gimnazijski direktor v Kranju (1885–1888), v letih 1888–1889 je bil dodeljen gimnazijskemu direktorju v Ljubljani, od jeseni 1890 do 1. februarja 1910 pa kot direktor II. državne gimnazije v Ljubljani; istega leta je kot vladni svetnik stopil v pokoj, kjer se je povsem posvetil svojemu življenjskemu delu: obdelavi in urejanju velikega latinsko-slovenskega slovarja. Sicer pa je bil tudi avtor številnih slovenističnih spisov, študij o rimski zgodovini (npr. *Rimska država pod prvim cesarjem* v Sketovi Sloven-

ski čitanki za 2. razred 1891), raznih razprav – večino svojih del je izdajal v časopisih in revijah – avtor *Latinske vadnice za I. in II. razred*, sodeloval pa je tudi pri slovenskem prevodu latinsko-nemškega slovarja (*Latinsko-slovenski slovník za tretji in četrty gimnazijski razred, izdelan po latinsko-nemškem J. A. Rožek-a*, Ljubljana 1882, 446 str. (črke N, O, P, Q)). Kljub tolikšnim zaslugam za slovenstvo, slovenski jezik in kulturo pa je preživljal stara leta v revščini in se je moral preživljati z inštruira-njem. Umril je 26. januarja 1927.

Začetki slovarja segajo v leto 1895, ko je kranjski deželni zbor na svoji seji 14. februarja naročil deželnemu odboru, naj poskrbi za čimprejšnjo sestavo šolskih knjig za potrebe višjih razredov kranjskih gimnazij in sicer za pouk verouka, matematike, naravoslovja in *latinsčine*. O tem je deželni zbor obvestil ravnatelja obeh gimnazij (razpis št. 2816) in ju naprosil, naj ga obvestita, kateri profesorji bi bili pripravljeni sodelovati pri nastajanju omenjenih knjig. Ravnatelja sta sklicala profesorje, ki so službovali na gimnazijah, ti pa so oblikovali odbor štirih profesorjev, ki je prevzel sestavo skoraj vseh učbenikov. Ta profesorski zbor je izvolil še poseben odbor za sestavo latinsko-slovenskega slovarja; naloga tega zbora je bila dogovoriti se o načinu sestave slovarja, njegovi obliki ter sodelavcih. V tem odboru so bili: **Fran Wiesthaler** (ravnatelj), **L. Lederhas**, **R. Perušek**, **M. Pleteršnik** in dr. **L. Požar**. Po dveh mesecih dogovarjanj se je ta zbor 6. aprila 1895 sestal in dva dni za tem predložil sklepe deželnemu zboru, ki je 27. novembra 1895 odobril in potrdil sklepe tega odbora (razpis št. 3988). Slovar naj bi izšel v dveh izdajah; uredništvo **šolskega** slovarja so zaupali Franu Wiesthalerju, s poseb-

nim razpisom 5. februarja 1900 pa so mu na njegovo prošnjo zaupali tudi sestavo in uredništvo **splošnega (ročnega)** slovarja. Sam Wiesthaler v uvodu k prvi izdaji potoži že nad začetnimi težavami; kljub precejšnjemu začetnemu odzivu so nekateri sodelavci zboleli ali celo umrli, nekaterih pa so odpovedovali sodelovanje, ko so uvideli, za kako težavno in zamudno delo gre.

Delo je trajalo do leta 1914, ko je Wiesthaler sporočil deželnemu zboru, da je večina **ročnega** slovarja pripravljena za tisk. Vendar pa se je deželni zbor branil prevzeti tiskarske stroške zaradi izbruha I. svetovne vojne. Nastalo težavo je rešil ljubljanski škof dr. **Anton Bonaventura Jeglič**, ki je nekaj mesecev pred koncem vojne pokril velikanske tiskarske stroške. Kasneje je stroške prevzel deloma kranjski deželni zbor deloma po pokrajinska vlada za Slovenijo, vendar pa je delo kljub temu potekalo počasi, saj je šlo za eno najboljšejših in tiskarsko raznolikih del v Sloveniji sploh; že sama priprava na tiskanje in nabava novega materiala (po šolskih in tehničnih predpisih) sta trajali več kot eno leto.

Slovar, pri izdelavi katerega so uporabljali večino tedaj razpoložljivega slovarskega gradiva, so obdelali: črko **A** dr. **Fran Ilešič**, **B** in **C** **Josip Wester**, **D** prof. **M. Pleteršnik**, **E** prof. **Jul. Krek**, **F** prof. **Ivan Koštial**, **G** in **H** prof. **M. Karlin**, **I** prof. **Jak. Teršan** (od začetka do *indissimilis*) in prof. **K. Hočvar** (od *indissimulabilis* do konca), **R** gimnazijski ravnatelj dr. **Jos. Pipenbacher**, **T** prof. **Rudi Južnič**, **K**, **L**, **M**, **N**, **O**, **P**, **Q**, **S**, **U**, **V**, **X**, **Y**, **Z** pa **Fran Wiesthaler**. *Uvod o latinskem jeziku* na začetku slovarja je napisal dr. **Josip Tomišek**. Vse zbrano in obdelano gradivo je Wiesthaler predelal, dopolnil in včasih razširil

tudi za več kot polovico, ker je imel na voljo več dragih priročnikov, ki jih drugi sodelavci niso imeli; prav tako je dodal tudi etimologije. Sešitek, ki je bil izdan l. 1923, je obsegal 22 pol (352 strani); tiskarna ga je po naročilu škofa Jegliča razposlala v samo 50 izvodih na vpogled ravnateljstvom in knjižnicam srednjih šol ter nekaterim posameznikom. Tiskarna je nadaljevala delo do srede l. 1925. Pri stavljenju besedila so nenehno delovali štirje stavci, vso korekturo pa je opravil Wiesthaler sam. Če bi se delo nadaljevalo v takšnem tempu, bi bil slovar verjetno končan l. 1927.

Vendar pa so najtežji časi za slovar šele prihajali. Sedemindvajsetega junija 1923 je Gornji grad, ki je bil ekonomska osnova ljubljanske škofije, prizadela huda povodenj in nato konec novembra 1924 še ena. Škof Jeglič je šel v Beograd prosit za posojilo, vendar je bil odgovor negativen; zato je moral najeti posojilo doma ob visokih obrestih (2.000.000 Din.). Težko finančno stanje škofije je škofa prisililo tudi v ukinitev podpore za tisk slovarja (ki je do takrat stalo že 401.000 Din). Sredi leta 1925 so prenehali s tiskanjem slovarja; do takrat je bilo natisnjenih 31 strani uvoda in 63 pol slovarja (gesla od *A* do *facilis*). Kranjskega deželnega zbora, ki je dal zeleno luč za začetek dela na slovarju, ni bilo več, drugje pa ni bilo moč računati na kakršno koli podporo. Šestindvajsetega januarja 1927 je prof. Wiesthaler umrl, ne da bi doživel izdajo svojega življenjskega dela. Nato je pobudo pri delu na slovarju prevzelo Društvo prijateljev humanistične gimnazije (škof dr. Gregorij Rožman, tedanji lastnik slovarja, je namreč Društvu zaupal upravljanje gradiva), ki se je za pomoč obrnilo celo v Ameriko na tedaj največje finančne

mogotce (Carnegie, Rockefeller), vendar zaman. Društvo je poskrbelo za vezavo večjega števila izvodov in jih prodalo po ustrezni ceni.

Sledilo je najslabše obdobje te žalostne odisejade. Rokopisno gradivo, ki nikakor ni našlo nobenega mecena, je bilo najprej shranjeno v škofijskem dvorcu v Ljubljani; sledila je druga svetovna vojna, po vojni pa je pristalo na podstrešju SAZU in čakalo na lepše čase. Povojni režim pa za tovrstne kulturne podvige sploh ni imel nobenega razumevanja. Iz pripovedovanju prof. Gantarja vemo, da je skušal prof. Sovre zanj urediti, da bi delal na tem slovarju, vendar zaradi splošne nenaklonjenosti stroki (in tudi posameznikom) ni uspel.

Tako so se morali srednješolci zadovoljiti z Bradačevim *Latinsko-slovenskim slovarjem*, za zahtevnejše prevajanje, študijsko in strokovno-znanstveno delo pa je bilo treba poseči po tujih slovarjih. Seveda ne podcenjujem vrednosti Bradačevega slovarja, ki je bil in še vedno je dragocen učni in splošni priročnik, vendar je za študijski in znanstveni nivo daleč premalo. Svoj prerod je doživel slovar konec osemdestih, v začetku devetdesetih let, ko se je Založba Kres na čelu z direktorico **Selino Ambrož**, gospodom **Aleksandrom Ambrožem** in glavnim pobudnikom projekta gospodom **Dušanom Drolcem** odločila za ponovno oživitev tega projekta. Za takšno odločitev, ki je predstavljala in še vedno predstavlja velik tako založniški kot tudi finančni podvig, jim lahko samo čestitamo in želimo, da kljub velikim tveganjem vztrajajo do konca. Založba je zbrala prvo ekipo sodelavcev, v kateri so sodelovale tri takrat absolutne latinščine, **Bronislava Aubelj**, **Ksenija Geister** in **Renata Hrovatič**, ki so se pod mentorstvom dveh ugled-

nih strokovnjakov, prof. dr. **Erike Mihevc Gabrovec** in akad. prof. dr. **Kajetana Gantarja**, lotile dela, ki je vključevalo prepis, pregled, popravljanje in posodabljanje ohranjenega slovarskega gradiva. Njihov pristop in glavna načela pri delu opisuje prof. Gantar v *Predgovoru* k prvemu delu slovarja, kjer predstavi tudi glavno dilemo, s katero se je srečala nova ekipa sodelavcev: ali besedilo ohraniti v prvotni obliki, ga zgolj ponatisniti, lističe pa prepisati in izdati v nepopravljeni obliki ali pa ga posodobiti. Tukaj absolutno pritrjujemo odločitvi za posodobitev besedila, saj bi bil slovar v prvotni obliki povsem nepraktičen, ker bi posameznik pri uporabi potreboval petkrat več časa, da bi razvozlal pomen slovenske besede (pri tem bi moral intenzivno listati po Cigaletovem *Nemško-slovenskem slovarju* in Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* in si obenem pomagati še s tujimi slovarji in s SSKJ) kot pa pomen originala. Res pa je, da so kljub Wiesthalerjevi redakciji še kako opazne razlike v kvaliteti obdelave posameznih gesel. Gesla, ki jih je obdelal Wiesthaler sam, so daleč najkvalitetnejše obdelana in zahtevajo najmanj popravkov; pri nekaterih se znajde pregledovalec na robu obupa, ko si ne more pomagati z nobenim od naštetih priročnikov, včasih pa še s primerjavo s tujimi slovarji ne, ker so razlike v interpretacijah pomenov tudi med slovarji samimi. Prva ekipa je obdelala gesla od *A* do *ex*, torej kvantitativno malo manj gesel kot je obsegala prva izdaja (*A-Facilis*). Delo se je zaključilo leta 1995 z izidom drugega dela slovarja (*Coll-Ex*), ko so omenjene tri gospe doštudirale, se zaposlile in prenehale z delom na slovarju. S koncem leta 1997 pa je delo prevzela nova ekipa pod vodstvom podpisanega. To pa je po-

menilo tudi nekatere nove pristope in spremembe.

Prva skupina je imela delo olajšano do te mere, da so sodelavke pregledovale tekst, ki je že bil natisnjen in izdan v knjižni obliki. Nova ekipa se spopada z gradivom, ki je bilo doslej ohranjeno samo v rokopisu na lističih, kar predstavlja svojevrsten podvig tako za prepisovalce kot tudi za pregledovalce. Tretji del slovarja je prepisal g. **Marjan Cimerman**, ki ga je založba našla v dveh letih zatišja. Četrty del so prepisali študentje in študentke klasične filologije (nekateri med njimi so med tem že dokončali študij), enako tudi petega in kakor kaže njihova izjemna pripravljenost in vnema za delo, bodo tudi šestega. S tem so pregledovalcem odvzeli najhujše breme in najbolj mukotrpno delo – mehansko prepisovanje rokopisnega gradiva, za kar smo jim na moč hvaležni.

Tretji del slovarja so strokovno pregledali **doc. dr. Matjaž Babič** (*Facilitas-Fluctuosus*), **lekt. prof. Martin Benedik** (*Impluvium-Intendo*), **lekt. prof. Breda Čop** (*Fluctus-Fututrix*), **prof. Pavel Češarek** (*H-Hystrix; I-Impluviatus*), **asist. prof. Matej Hriberšek** (*F-Facilis; G-Gythaemum; Intenebrico-Iynx; K*).

Pri prepisovanju **četrtega dela** so sodelovali: **Marija Helena Kališnik** (*I-Laniamentum*), **Maja Likar** (*Lavinium-Lexovi*), **Nina Vuk** (*Liaculum-Lingula*), **Elizabeta Murenc** (*Linifer-Lotor*), **Darja Mlakar** (*Laniatio-Lavinia*), **Mitja Sadek** (*Lotos-Lytron*), **Kozma Ahačič** (*M-Magis I.*), **David Movrin** (*Maggis II.-Malt(h)a*), **Martina Hoyer** (*Malthinus-Maturo*), **Lucija Krošelj** (*Maturus-Meretricula*), **Julijana Visočnik** (*Meretrix-Mobitis*), **Simona Sašek** (*Mobilis-Muliero*), **Aleš Maver** (*Mulierositas-nassiternatus; Nescius-Nimba-*

tus), **Tina Bernik** (*Nassturcium–Nemesianus*), **Sonja Ljubetič** (*Nemesis–Nescio*), **Ana Premk** (*Nimbifer–Nisi I.*), **Tinka Selič** (*Nivo–Nuditas*), **Neža Vilhelm** (*Nudius–Obradio; Nisi II. –Nivesco*), **Maja Gril** (*Obrepo–Oculata*), **Jurij Fricce** (*Oculatus–Oppansum*), **Tinka Silič** (*Oppango–Ozaenitis*), **Mojca Mikuž** (*P–Panionius*), **Jera Ivanc** (*Panis–Parthenope*), **Jelena Isak** (*Parthi–Pax I.*), **Janja Žmavc** (*Pax II. –Pepticus*), **Nada Grošelj** (*Per–Perfringo*).

Peti del slovarja je v prepisu. Vsi prepisovalci bodo za nagrado prejeli po en izvod slovarja, katerega besedilo so prepisovali.

Z novo skupino je k projektu prišel tudi nov lektor, g. **Milan Žlof**, ki je bil zelo odprt za naš pristop in način dela, ga sprejel in nam vedno postregel z novimi predlogi, rešitvami in koristnimi nasveti. Upamo, da bomo tako sodelovali še v prihodnje.

V tretjem delu, ki je prvi podvig te skupine, se je skupina še nekoliko lovila in usklajevala, četrti del, ki pa je v pravi in bo izšel predvidoma v prvi tretjini naslednjega leta, pa je v vseh pogledih tak, kot smo želeli in si predstavljali od samega začetka.

Prva težava nove skupine je bila sestava novih pravil, ki jih je bilo potrebno izluščiti iz prvih dveh natisnjenih knjig; hkrati s tem se je ekipa lotila še dodatnega poenotenja slovnične terminologije ter dopolnitve okrajšav in oblik. Kratice avtorjev so ostale nespremenjene; dopolnili smo slovnične okrajšave (npr. ukinitev kratice *met.* (skupna kratica za metaforo in metonimijo) in vpeljanje *metaf.* za metaforo in *meton.* za metonimijo; nove kratice: *asindet.* (asindeton, asindetično), *brahilog.* (brahilogija, brahiloško), *hibrid.* (hibrid(na) tvorba), *iuxt.* (iuxtapositio), idr.). Nekatere kratice smo priredili in uskladili s skupnim siste-

mom, npr. *drž. pr. v držpr.*, okrajšave jezikov pa smo precej razširili (dodane so npr. *gal., beot., let., lit., neklas., poznolat., skr.,...*).

Razširjen seznam okrajšav za jezike je tudi posledica dejstva, da so v 4. (deloma pa tudi v 3. delu) ohranjene in obdelane tudi etimologije, ki so namenjene zahtevnejšim uporabnikom v opozorilo in usmeritev. Natančnejša obdelava etimologij bi terjala veliko truda in energije, sploh pa bi zahtevala veliko študija in seznanjanja z modernimi dosežki primerjalnega in splošnega jezikoslovja. Ker si žal tega ne moremo ne časovno ne finančno privoščiti, smo etimologije obdelali na osnovi sodobnejših spoznanj v bolj ljudni obliki; pri tem smo izločili etimologije, ki so bile ovržene. Pri obdelavi smo se večinoma omejevali na primere, vzete iz grščine, italških in germanskih jezikov, slovenščine in še nekaterih drugih jezikov.

Posebno vprašanje in problem je slovenjenje antičnih imen. Pregledovalci smo našli skupni jezik; za osnovno pomagalo smo vzeli knjigo Bronislave Aubelj *Antična imena po slovensko* (knjiga je izšla l. 1999 pri založbi Modrijan) in po njej povzeli tudi pravila za slovenjenje. V njeni knjigi sicer ni vseh imen, si pa na osnovi njenih rešitev in primerjav le-teh lahko velikokrat pomagamo. V nekaterih primerih pa odpovedo tudi splošna pravila za slovenjenje; v tem primeru je odločitev v rokah pregledovalca ali pa predmet posvetovanja. In še posebnost, ki jo je vpeljala nova skupina: imena so naglašena.

Še večji problem predstavljajo pridevniki, izpeljani iz osebnih, krajevnih in prebivalskih imen. Pri teh – če je le mogoče – skušamo v poslovenjeni obliki ohraniti obliko, ki je blizu izvorni. Ob težjih primerih se naslanjamo na

študijo Viktorja Majdiča *Slovenski izkrajevnoimenski pridevniki*, SR 42/1994, št. 4, str. 545-570, na *Slovníco* (1991, str. 149-150) in na »notranji priručnik« z navodili, s katerim nas je oskrbel g. **Kozma Ahačič**. Vendar pa se tudi tem pravilom včasih odpovemo na ljubo lepši slovenski obliki. Odgovor na marsikatero vprašanje so dala tudi posvetovanja s prof. Gantarjem. Pri imenih in pri pridevniki ohranjamo oblike, ki so v slovenščini že uveljavljene in udomačene; včasih navajamo tudi več variant.

Pri izbiri besed je v tretjem delu obveljalo načelo čimmanjšega poseganja v izvorno besedilo. Posegi v besedišče so bolj izraziti pri glagolih in pridevniki, ker se v njih izraziteje začuti arhaičnost ali zastarelost pomena. Manj posegov je pri samostalnikih, kjer skušamo izraze v precejšnji meri ohraniti; izbira je prepuščena osebni presoji pregledovalca ob naslonitvi na SSKJ, ki pa ni vedno merilo.

Četrta del bodo odlikovale številne dopolnitve pomenov, dodane pomenske variante in sinonimi; število teh dopolnitev gre v stotine. Samo dodanih gesel je za približno 40 strani formata A4. Prav tako so s citati dopolnjena številna mesta, kjer je bila prej samo kratica avtorja; to je pomembna in dobrodošla dopolnitev zlasti pri manjših geslih (teh dopolnitev je več sto). Slovar bo s tem še bolj dosegal svoje bistvo – uporabnost s ponujenimi rešitvami, kar pa nikakor ne bo zmanjšalo njegove znanstveno strokovne vrednosti.

Pregled tretjega in četrtega dela pa je pripeljal tudi do ugotovitve, da slovar ni povsem novo in samostojno delo, ampak je nastal ob tesni naslonitvi na Georgesov *Ausführliches lateinisch-deutsches Handwörterbuch*. To vedno znova dokazujejo primeri in je vid-

no že pri manjših geslih, še bolj izrazito pa je pri večjih geslih, pri pomenih (ki so velikokrat dobesedno prevedeni iz nemščine), po citiranju rokopijskih oz. izdajateljskih variant. Delna naslonitev na angleški *Lewis-Short-ov Latin Dictionary* je vidna v delu, ki ga je obdeloval Wiesthaler. To pa uporabnosti in pomena slovarja ne zmanjšuje, saj se večina sodobnih evropskih slovarjev naslanja na omenjena dva slovarja. Primerjava z drugimi slovarji zahteva posebno obsežnejšo obdelavo in poseben članek. Brez pretiravanja in brez samohvale lahko rečemo, da bo Wiesthalerjev slovar eden največjih evropskih slovarjev, ki bo obsegal predvidoma 4000 strani in bo zaradi preglednosti za uporabnike veliko prijaznejši od večine slovarjev.

Po preglednosti daleč presega večino evropskih slovarjev, kar je predvsem zasluga večjih fontov; prekaša ga morda le *Oxford Latin Dictionary*. Sicer bi bilo mogoče na področju nazornosti še marsikaj narediti, vendar bi to pomenilo preveč radikalen poseg v oblikovanje gradiva, saj se je potrebno držati začrtane sheme, kot jo najdemo v prvi dveh zvezkih.

Večina pripomb, povezanih s slovarjem, je vezana na citiranje. Mnogi namreč pogrešajo natančnejše citiranje, torej ne zgolj z navedbo avtorja, ampak tudi z navedbo dela in mesta. To žal ni mogoče, ker slovar že v sami zasnovi tega ne predvideva. Takšno delo bi tudi ob popolni računalniški in programske podpore zahtevalo skupino vsaj šestih ljudi, ki bi se ukvarjali samo s tem; brez pomisleka lahko zatrdim, da bi delo s pregledom na koncu trajalo vsaj še dodatnih pet do šest let. Ob takšnem delu bi zbirke antičnih besedil v elektronski obliki sicer bile v veliko pomoč, vendar pa je potreb-

no za znanstveno utemeljeno delo besedila preverjati po najboljših obstoječih izdajah. Takšne enotne zbirke, ki bi zajemala vse upoštevane avtorje pa zaenkrat nimamo in tudi ni upati, da bi jo kmalu dobili, ker bi pomenila izjemno velik strošek, ki bi si ga lahko privoščile samo velike in finančno močne inštitucije.

Ogromno je tudi primerov, kjer pri avtorju ni dobesednega citata, ampak je navedena zgolj fraza (npr. *bellum agere* namesto *bellum gesserunt*) ali pa je citat poenostavljen (npr. glagol stoji v prezentu namesto v imperfektu (npr. *res per multos agitatur* namesto *res per multos agebatur* ipd.). Tudi v teh primerih žal zaenkrat ne moremo storiti ničesar, ker smo spet vezani na obliko prvih dveh delov.

Veliko truda je bilo vložena tudi v postavitev sistema za delo na PC-jih, kar je glede na prejšnje delo na računalnikih MacIntosh in glede na sodobnejšo programsko opremo pomenilo precejšnjo poenostavitev dela. Založba je pripravo modela in samo oblikovanje v celoti prepustila pregledovalcem, ki smo delo prilagodili delu v programskem okolju *Windows* in urejevalniku *Word for Windows*. Novost, ki smo jo pri tem uvedli, je način oblikovanja besedila in sicer v kar 16 različnih barvah in oblikah, kar omogoča lažje pregledovanje besedila in obenem pripravo za morebitno izdajo v elektronski obliki; tudi urejevalec besedila, ing. **Leon Beton** (Beton&Vrbinc Co., podjetje za storitve in posredovanje, d. n. o. Ljubljana) je končno postavitev in elektronski prelom prilagodil in uskladi s spremenjenim načinom dela.

V svojem članku o slovarju v *Književnih listih* je **Jože Kastelic** pod naslovom *Obuditev pred stoletjem začetega podviga slovenske latinistike* podal nekaj

predlogov za izboljšanje slovarja. Zdi se mi prav, da na te predloge odgovorim. Zelo pohvalen se mi zdi predlog, da bi dopolnili imenoslovje s področja slovenske antike (imena krajev, rek in oseb). To bi bil res dragocen dodatek in tak slovar bi si to vsekakor zaslužil, vendar to zaenkrat ni mogoče iz več razlogov, kajti:

a) ostati moramo znotraj kanona pisateljev, ki so bili izbrani za obdelavo
b) trenutno ni nikogar, ki bi se ob vseh delovnih in študijskih obveznostih lahko lotil še tega

c) črke od *A* do *K* so že izšle, torej bi lahko slovar le delno dopolnili

č) vsi evropski slovarji brez izjeme so – kar zadeva imenoslovje – nepopolni (še največ imen najdemo v *Lewis-Shortovem* slovarju), verjetno zato, ker lahko v tem primeru slovar kaj hitro preide s slovarskega na enciklopedični nivo, ki je sicer za uporabnika dobrodošel in koristen, vendar pa se s tem zelo poveča obseg slovarja in z njim stroški.

Ne izključujem pa možnosti, da bi to gradivo izšlo na koncu slovarja kot apendiks.

Vprašanje etimologij je razrešeno, glede nadomestitve Tominškovega uvoda, ki je zaradi zastarelosti izpuščen, s sodobnejšo študijo pa tole: od časa, v katerem je nastal ta uvod, pa do danes smo priče izjemnemu razvoju jezikoslovja, ki je prinesel s seboj številna nova spoznanja. Težko bi bilo to ogromno področje združiti in omejiti na ta obseg. Sicer pa bi bila takšna študija aktualna predvsem za strokovnjake in študente klasične filologije, primerjalne in splošne jezikoslovce, ki se s temi stvarmi obsežneje seznanijo na predavanjih, posežejo pa lahko po drugi ustrezni obsežnejši in natančnejši strokovni literaturi.

Posebej moramo omeniti posameznike, ki so veliko pripomogli k našemu delu. Zahvala gre prof. dr. **Primožu Simonitiju** in asist. dr. **Tadeju Vidmarju** za pomoč pri nabavi računalniške programske opreme; predstojniku Oddelka za klasično filologijo doc. dr. **Matjažu Babiču** za materialno (nabava map, kuvert, fotokopiranje,...) in moralno podporo pri našem delu ter sodelovanje pri pregledu 3. dela slovarja; nekdanjemu ljubljanskemu nadškofu in metropolitu g. dr. **Alojziju Šuštarju**, ki je z iskrenimi voščili pospremil na pot izdajanje tega slovarja in še vedno spremlja in podpira naš projekt; **Ministrstvu za kulturo RS**; podjetju **Minolta, d.o.o** Ljubljana ter seveda predstavnikom **Založbe Kres** za korektno in dobro sodelovanje. Posebna zahvala pa velja:

a) g. lektorju **Martinu Benediku**, ki je decembra 1998 iz lastnih raziskovalnih sredstev namenil 40.000 SIT za naš projekt; s tem denarjem smo kupili diskete, papir in mape

b) najožjemu sodelavcu pri tem projektu **Pavlu Češarku** za vso njegovo pomoč.

In obeti za nadaljnje delo?

1. Po dogovoru z Založbo Kres bo slovar dokočno izšel do leta 2005, čeprav so prvotne optimistične napovedi postavljale rok leto 2000, kar bi bilo ob ustrežnejši podpori pristojnih institucij in pod pogojem, da bi se delo nadaljevalo v takšnem tempu, kot je bilo začeto, tudi mogoče. Če bo šlo vse po načrtih, bo torej slovar v celoti izdan ob 110-letnic prvih začetkov.

2. Posebej razveseljivo je dejstvo, da na založbi resno razmišljajo tudi o izdaji celotnega slovarja v elektronski obliki, kar bi zelo povečalo njegovo uporabnost, hkrati pa bi bili (če nas do takrat ne bo kdo že prehitel) prvi,

ki bi imeli latinski slovar v takšni obliki.

3. Verjetno bomo ohranjene lističe, ki bodo po izidu slovarja še vedno imeli pomembno dokumentarno vrednost, preskenirali, shranili v elektronski obliki in jih tako še dodatno dokumentirali, ker utegnejo biti dragoceno raziskovalno gradivo tako za filologe kot tudi za slaviste in primerjalne jezikoslovce. Originalne lističe namerava založba prepustiti NUK-u ali kakšni podobni inštituciji.

4. Delo bo odslej potekalo precej lažje, saj so dorečena vsa vprašanja, pa tudi samo delo je z novimi bazami podatkov in zbirkami antičnih besedil na zgoščenkah veliko hitrejšo in lažje. Kljub temu ostaja frekvenca izdajanja na dve leti zaradi velikih finančnih bremen, ki so povezana s tiskarskimi stroški.

5. Splošno vzeto lahko rečemo, da se razmere, v katerih je slovar nastajal in razmere, v katerih ga danes ponovno oživljamo, ne razlikujejo kaj dosti. Slovar nastaja z delom peščice ljudi, ki jim ne manjka vneme in dobre volje. Vendar pa se zgolj od slednjega ne da živeti. Žalostno je dejstvo, da so nam zaprli skoraj vsa vrata, na katera smo potrkali za pomoč. Predvsem bi si želeli več podpore s strani državnih institucij, saj gre za res izjemen dosežek slovenske znanosti, za veliko kulturno in znanstveno pridobitev ter nazadnje za projekt trajnega nacionalnega pomena.

Delo na takšnem slovarju je po eni strani enkrat in neponovljiva življenjska priložnost, lahko bi rekli celo privilegij, po drugi strani pa predstavlja tudi veliko odgovornost pred znanostjo, stroko in javnostjo. Z njim izkazujemo tudi čast možem, ki so svoje delo posvetili nastanku tega slovarja, v prvi vrsti njegovemu uredniku, prof. Fra-

nu Wiesthalerju, ki mu je posvetil svoje življenje.

Oceno končnega uspeha prepuščamo vam.

Matej Hriberšek
glavni urednik
Wiesthalerjevega slovarja

**SEZNAM POMEMBNEJŠIH
NOVIH KNJIG KNJIŽNICE
ODDELKA ZA KLASIČNO
FILOLOGIJO ZA LETO 1999**

AUGUSTINUS in der Neuzeit. Colloque de la Herzog August Bibliothek de Wolfenbüttel 14-17 octobre 1996 / sous la direction de Kurt Flasch et Dominique de Courcelles ; études réunies et présentées par Dominique de Courcelles. Turnhout, Brepols, cop. 1998, 291 str. ISBN 2-503-50794-8
COBISS-ID 13631586

BECKER, L. C.: *A new stoicism.* Princeton (New Jersey), Princeton University Press, 1999, cop. 1998m, VIII, 216 str. (Princeton paperbacks : Philosophy. Classics). ISBN 0-691-00964-3 (paperback)
COBISS-ID 10700130

BELESTINLÇS, R.: *Rēga Belestinlē apanthisma keimenōn (epilogē keimenōn Paschalēs M. Kitromēlidēs).* Athēna, Boylē tōn Ellēnōn, 1998, 158 str. ISBN 960-560-013-7
COBISS-ID 9936482

The CAMBRIDGE companion to early Greek philosophy. Edited by A. A. Long. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1999, XXX, 427 str. (Cambridge companions to philosophy).

ISBN 0-521-44122-6 (hardback)
COBISS-ID 10728034

CICERO, M. T.: *De inventione.* Introduzione, traduzione e note a cura di Maria Greco. Galatina, Congedo, 1998, 358 str. (Studi di filologia e letteratura. Supplementi / Università di Lecce, Dipartimento di scienze dell' antichità; 3). ISBN 88-8086-184-0
COBISS-ID 10408290

EAST and west: modes of communication. Proceedings of the first plenary conference at Merida, edited by Evangelos Chrysos, Ian Wood. Leiden, Boston, Köln, Brill, 1999, XIV, 288 str. (The transformation of the Roman world, ISSN 1386-4165; vol. 5). ISBN 90-04-10929-3
COBISS-ID 9930082

EINLEITUNG in die griechische Philologie. Unter Mitwirkung von Walter Ameling ... [et al.] herausgegeben von Heinz-Günther Nesselrath. Stuttgart, Leipzig: Teubner, 1997, XVI, 773 str. (Einleitung in die Altertumswissenschaft). ISBN 3-519-07435-4
COBISS-ID 13603426

EINLEITUNG in die lateinische Philologie. Unter Mitwirkung von Mary Beard ... [et al.] herausgegeben von Fritz Graf, Stuttgart, Leipzig: Teubner, 1997, X, 725 str. (Einleitung in die Altertumswissenschaft). ISBN 3-519-07434-6
COBISS-ID 13611874

FUHRMANN, M.: *Europas fremd gewordene Fundamente. Aktuelles zu Themen aus der Antike.* Zürich: Artemis & Winkler, cop. 1995, 255 str. ISBN 3-7608-1122-1
COBISS-ID 13601890

GALINSKY, K.: *Augustan culture: an interpretive introduction.* Princeton